

Tomáš Kozik, Melánia Feszterová

Význam celoživotného vzdelávania v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

Problemy Profesjologii nr 1, 187-192

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomáš Kozík

Melánia Feszterová

VÝZNAM CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA V OBLASTI BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI

Abstrakt

Jednou z prioritných úloh ekonomicky prosperujúcej krajiny je úloha zvyšovania kvality a efektívnosti vzdelávania populácie. Spoločnosť prijíma a akceptuje názor o významnej úlohe vzdelávania vo vzťahu k ekonomickému a spoločenskému rastu krajiny. Vzdelávaním získava jednotlivec kompetencie, ktoré mu dovoľujú úspešne sa orientovať v dynamicky sa meniacich spoločenských a ekonomických podmienkach regiónu, krajiny, ale aj sveta. Vývoj progresívnych materiálov a uplatňovanie nových výrobných technológií s podporou informačno-komunikačných technológií vytvára v hospodárskej oblasti nové prostredie na uplatňovanie podmienok zabezpečujúcich bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (BOZP). Záonné opatrenia v oblasti BOZP musia reagovať na vznikajúce celospoločenské požiadavky v meniacich sa výrobnno-ekonomických podmienkach. Musia byť zamerané na vylúčenie alebo obmedzenie rizika a faktorov, ktoré podmieňujú vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce resp. na určenie postupu v prípade bezprostredného a vážneho ohrozenia života. Uvedený vývoj si vyžaduje aj nové prístupy v príprave odborníkov pre oblasť BOZP. Rastie potreba vytvárania podmienok na ich celoživotné vzdelávanie. V príspevku je prezentovaný význam, dôležitosť a opodstatnenosť celoživotného vzdelávania v BOZP z pohľadu výchovnovzdelávacej práce a vo vzťahu jeho aplikovania vo výrobnej sfére.

Kľúčové slová: BOZP, celoživotné vzdelávanie, výchovnovzdelávací proces, efektívnosť vzdelávania

THE IMPORTANCE OF LIFELONG EDUCATION IN OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH PROTECTION

Abstract

One of the priority tasks of the economically prosperous countries is increasing the quality and effectiveness of education of the population. The society receives and accepts the opinion on the significant role of education in relation to economic and social growth of the country. Through education, the individuals obtain competencies that allow them to respond successfully to the dynamically changing social and economic conditions of the region, country but also worldwide. Development of advanced materials and application of new technologies with a support of information and communication technologies creates new economic environment for conditions ensuring the occupational safety and health (OSH). Statutory legislation in the field of OSH must respond to emerging

requirements in the whole society in the changing production and economic conditions. They must be aimed at exclusion or reduction of the risk factors that make the emergence of industrial accidents, occupational diseases and other health harms or to determine the procedure in case of immediate and serious threat to life. This development requires new approaches to training the OSH experts. There is a growing need to create the conditions for their lifelong learning. The paper presents the significance, importance and relevance of lifelong learning in OSH in terms of educational work and in relation of its application in manufacturing.

Key words: occupational safety and health, lifelong learning, educational process, effectiveness of education

1. Úvod

Starostlivosť o bezpečnosť práce v systéme bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci má dlhú históriu. Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci ako termín sa udomácnil v našej a svetovej literatúre v súvislosti s prácou a s riešením starostlivosti o ochranu zdravia zamestnanca. V období priemyselňovania a vedecko-technického rozvoja bola nahradená ručná práca s jednoduchými pracovnými nástrojmi, zložitými mechanickými strojmi a postupom času aj plne automatizovanými strojmi, mechanizmami a zariadeniami. Schopnosť človeka, podporená rozvojom vedeckých poznatkov, umožnila mu vytváranie stále dokonalejších výrobných nástrojov, strojných zariadení a uplatňovania ním vyvinutých špeciálnych výrobných technológií. To však nezastavilo, ba práve naopak, ešte posilnilo dôležitosť dodržiavania noriem a predpisov viažucich sa na starostlivosť o bezpečnosť ako aj ochranu zdravia pri práci. V súčasnej dobe, ktorá sa vyznačuje hromadným uplatňovaním výpočtovej techniky (e-technológií), význam dodržiavania noriem BOZP nestráca na svojej aktuálnosti. Vznik informačnej spoločnosti ešte neznamená, že dodržiavanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci nebude potrebné. Sme toho názoru, že bude narastať súbežne s rozvojom výrobných technológií a života v informačnej spoločnosti. Je to dané tým, že dodržiavanie noriem bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci zahŕňa podmienky pre uspokojivú prácu človeka, zaručuje jeho pohodu pri práci, sociálnu a právnu ochranu.

Z uvedeného vyplýva význam a dôležitosť vzdelávania v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pre človeka. Zo štatistických údajov o úrazovosti pracovníkov vo výrobnom prostredí, ktoré sú každoročne zverejňované štatistickými úradmi, vyplýva neúmerne vysoký počet pracovných úrazov, prevádzkových nehôd, priemyselných otráv, chorôb z povolania, ktoré sú dôsledkom priemyselných činností.

Je preto opodstatnené snaženie pracovníkov zodpovedných za oblasť BOZP, podporovať a venovať pozornosť zvyšovaniu právneho a spoločenského vedomia populácie a poukazovať na dôležitosť a význam dodržiavania predpisov a noriem z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Starostlivosť o život a zdravie pri práci je tiež prostriedkom smerujúcim k humanizácii práce a tým aj k zvyšovaniu kvality života.

2. Orientácia výchovy a vzdelávania na oblasť BOZP

Starostlivosť o zvyšovanie kvality a efektívnosti vysokoškolského vzdelávania sa stáva v súčasnej dobe jednou z prioritných úloh každej spoločnosti. Vzdelávanie na univerzitnej pôde je tým najdôležitejším a najlepším východiskom na uplatnenie sa mladého človeka v oblasti jeho osobného, profesionálneho rastu. Vzdelanie a kvalita získaných vedomostí vytvára pre budúcich absolventov univerzít možnosť obstať v riešení každodenných praktických problémov súčasného sveta. Z tohto pohľadu je opodstatnené venovať zvýšenú pozornosť na školách všetkých typov výchove a vzdelávaniu v oblasti BOZP, ktoré je uskutočňované v dvoch hlavných líniiach:

- výchova budúcich špecialistov pre oblasť BOZP (bezpečnostní technici pre rôzne oblasti priemyslu, technické odbory a verejnú správu),
- všeobecná príprava a výchova obyvateľstva na vnímanie a pochopenie dôležitosti významu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pre zabezpečenie kvality života každého jednotlivca.

Predpokladom dosiahnutia aktívneho vzťahu dospelého človeka v produktívnom veku k dodržiavaniu a presadzovaniu zásad BOZP je, aby sa s nimi začal systematicky oboznamovať, stotožňovať a uplatňovať ich už na základnej škole. Aby sa to stalo všeobecným pravidlom, je potrebné, aby učitelia základných škôl získavali takúto prípravu a návyky už pri svojej príprave na učiteľské povolanie na učiteľských fakultách. Preto dôležitou súčasťou učiteľských študijných programov by mali byť aj témy zamerané na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Dobrá príprava budúcich učiteľov z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je významná aj z pohľadu ich budúcej komunikácie s rodičmi detí pri výkone učiteľského povolania v praxi. Dobré pripravení učitelia z problematiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, vzhľadom na ich spoločenské postavenie vo výchovnovzdelávacom procese, môžu aplikovaním poznatkov z BOZP vo výučbe významne ovplyvniť právne vedomie a zodpovednosť rodičov a detí za ich bezpečnosť a budúcu zodpovednosť za bezpečnú prácu v pracovnom procese.

Ak sa bližšie pozrieme na študijné programy učiteľských fakúlt v SR dospievame k záveru, že úroveň vzdelávania budúcich učiteľov z problematiky BOZP, nezodpovedá súčasným potrebám praktickej prípravy učiteľa. Zaostáva najmä príprava na prevenciu úrazovosti v škole, vedenie žiakov k získavaniu návykov na výkon bezpečnej práce, chýba zdôrazňovanie významu predchádzania úrazovosti dodržiavaním BOZP a aplikácia všeobecných pravidiel a zásad BOZP do školskej praxe. Významne k tomuto stavu prispieva aj súčasná školská reforma školského systému v SR, ktorou sa výrazne znižuje počet hodín na prírodovedné predmety a vzdelávanie v technike. Práve tieto predmety sú v predmetní, v ktorých by žiaci mohli získavať potrebné vedomosti, skúsenosti a návyky zo zásad bezpečnej práce [1, 2].

3. Vzdelávanie v oblasti BOZP na technických univerzitách v SR

Vnímanie významu starostlivosti o BOZP pracovníkov vo výrobných, priemyslových organizáciách na Slovensku je vyjadrené aj študijnými programami zameranými na BOZP, ktoré ponúkajú jednotlivé slovenské technické univerzity (Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši [3], Slovenská technická univerzita v Bratislave [4], Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Technická univerzita v Košiciach, Technická univerzita vo Zvolene, Žilinská univerzita v Žiline). Každá z uvedených šiestich slovenských technických univerzít zameraných na prípravu vysokokvalitných technických odborníkov má vo svojej ponuke študijné programy zamerané na BOZP:

- Slovenská technická univerzita v Bratislave,
Materiálovotechnologická fakulta STU (Trnava) – ponúka študijný program Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (Bc.) a Integrovaná bezpečnosť (Ing.) [5],
Fakulta chemickej a potravinárskej technológie STU - ponúka študijný program Výživa – kozmetika – ochrana zdravia (Bc.) [6],
- Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre [7],
Technická fakulta – ponúka študijný program Prevádzková bezpečnosť techniky (Bc.) a Spôľahlivosť a bezpečnosť technických systémov (Ing.) [8, 9],
- Technická univerzita v Košiciach [10],
Strojnícka fakulta – ponúka študijný program Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (Bc.) a Bezpečnosť technických systémov a bezpečnosť práce (PhD.) [11],
- Technická univerzita vo Zvolene [12],
Drevárska fakulta – ponúka študijný program Ochrana osôb a majetku pred požiarom (Bc.), Technická bezpečnosť osôb a majetku (Ing.), Hasičské a záchranárske služby (Ing.), Protipožiarna ochrana a bezpečnosť (PhD.),
- Žilinská univerzita v Žiline,
Fakulta špeciálneho inžinierstva – ponúka študijný program Bezpečnostný manažment (Bc.) a Bezpečnostný manažment (Ing.) [13].

Okrem týchto študijných programov, Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre ponúka akreditovaný bakalársky študijný program Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci a Fakulta prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici ponúka akreditovaný bakalársky študijný program Kultúra a bezpečnosť práce zameraný na výchovu odborníkov v oblasti BOZP [14, 15].

4. Celoživotné vzdelávanie v oblasti BOZP

S dynamicky sa rozvíjajúcimi novými výrobnými technológiami, ktoré podstatne menia výrobné prostredie, stúpajú aj nároky na vedomosti zamestnancov podnikov a inštitúcií z praktickej aplikácie zásad BOZP. Uplatňovanie progresívnych technológií a s nimi súvisiace zmeny výrobných podmienok vyvolávajú aj tlak na skúmanie ich vzťahu k platným normám

BOZP vedeckými metódami výskumu. Na jednej strane je preto samozrejme, že ak vznikajú nové podmienky vo výrobných prevádzkach, je ich potrebné dávať do súladu so zásadami a s pravidlami BOZP. Na druhej strane to spôsobuje nevyhnutnosť, venovať sústavnú pozornosť vzdelávaniu jednotlivcov a to formou celoživotného vzdelávania.

K tomu, aby mohlo byť celoživotné vzdelávanie cieľavedomé a systémovo zabezpečené je potrebné riešiť vo výskumných programoch rad úloh, medzi inými napríklad aj týchto:

1. Uskutočniť analýzu súčasného stavu prípravy žiakov a študentov všetkých typov a stupňov škôl z vedomostnej úrovne BOZP, k posúdeniu ich predpokladu uvedomelého prístupu k výkonu bezpečnej práci v produktívnom veku.
2. Analyzovať v spolupráci so štátnymi rezortnými pracoviskami úrazovosť a nehodovosť na pracoviskách výrobných a nevýrobných organizácií z pohľadu vedomostnej úrovne a právneho vedomia zamestnancov organizácií, a to s ohľadom na cieľ, ktorým je využitie výsledkov analýzy pri vypracovávaní zdôvodnených odporúčaní na úpravy, doplnky a zmeny učebných osnov a študijných programov vo vzťahu k požiadavkám BOZP.
3. Vytvorenie komunikatívneho prostredia medzi odbornou verejnosťou a to vytvorením vhodného vzdelávacieho portálu, ktorého poslaním by bolo umožniť:
 - rýchlu výmenu informácií, názorov a skúseností odbornej verejnosti v oblasti BOZP a to i na medzinárodnej úrovni,
 - komparáciu súčasných a predpokladaných budúcich vývojových trendov v rámci EÚ v oblasti BOZP,
 - operatívne prerokovávanie stavu riešenej problematiky v jednotlivých krajinách EÚ,
 - podporu návrhov výskumných projektov s lokálnym a medzinárodným dopadom na minimalizovanie bezpečnostných rizík.
4. Zabezpečenie pravidelnej tvorby elektronických študijných materiálov z BOZP s inovatívnym obsahom a ich overovanie v praxi.

Riešenie uvedeného programu, ktorý je súčasťou dlhodobého výskumného programu Katedry techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre, je predpokladom úspešného zabezpečenia kvality a inovácie celoživotného vzdelávania populácie z problematiky BOZP.

5. Záver

V Slovenskej republike existuje systém prípravy vysokoškolských odborníkov pre potreby zabezpečovania, uplatňovania noriem BOZP vo výrobných a nevýrobných organizáciách ako aj v spoločenskom živote. Sú zabezpečené priaznivé predpoklady pre trvalé riešenie výskumných úloh spojených s kvalitou a inováciou zákonných noriem v oblasti BOZP.

Autori dospievajú k záveru, že jedným z hlavných zámerov výskumných programov z pohľadu transformácie výsledkov výskumu do praxe má byť príspevok k zvýšeniu právneho vedomia populácie z problematiky BOZP a vytváranie tvorivého výskumného prostredia v krajinách EÚ v oblasti BOZP.

Literatúra

- <http://www.minedu.sk>, 2010-03-15
<http://www.statpedu.sk> – Učebné osnovy ISCED2 – Nižšie sekundárne vzdelanie, 2010-03-15
<http://www.aos.sk>, 2010-02-22
http://www.stuba.sk/new/generate_page.php?page_id=1, 2010-02-12
http://www.mtf.stuba.sk/generate_page.php?page_id=1, 2010-02-12
http://www.fchpt.stuba.sk/generate_page.php?page_id=2105, 2010-01-12
<http://www.uniag.sk>, 2010-03-31
<http://www.tf.uniag.sk>, 2010-03-31
http://www.tf.uniag.sk/study/a_rok_09_10/Info_10.pdf, 2010-03-31
<http://www.tuke.sk>, 2010-03-12
<http://www.sjf.tuke.sk/uvod.html>, 2010-03-03
http://www.tuzvo.sk/sk/studium/celouniverzitne_studijne_programy/celouniverzitne_studijne_programy.html, 2010-02-12
<http://fsi.uniza.sk/>, 2010-03-15
http://www.ukf.sk/index.php?view=article&id=135&option=com_content&Itemid=4, 2010-03-31
http://www.fpv.umb.sk/FPV/studium/stud_programy/bc.html, 2010-03-31

Recenzent: Kazimierz Uździcki